

וּמִבְּמַחְלֵצֵינוּ: וְלִירוּשָׁלַם עִירָךְ בְּרַחֲמִים תִּשׁוּב וּבִגְוִה
אוֹתָהּ בְּנִין עוֹלָם כְּכֹהֵן הַבְּיָטִינוּ בְּרוּךְ אַתָּה יי בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם:

מנהג ארץ ישראל			
ענף א1 (3)	ענף ב1 (2)	ענף ג1 (2)	ענף א2-ב (2)
רחם יי אלהינו ברחמך הרבים על ישראל עמך ועל ירושלם עירך	רחם עלינו יי אלהינו ברחמך הרבים על ישראל עמך ועל ירושלם עירך	רחם עלינו יי אלהינו ברחמך הרבים על ישראל עמך ועל ירושלם עירך	על ירושלם עירך ברחמים תשוב
ועל ציון משכן כבודך ועל היכלך ועל מעונך ועל מלכות בית דוד משיח צדקך	ועל ציון משכן כבודך	על ציון משכן כבודך על מלכות בן דוד משיחך	
	קנא לביתך ולחיכלך	בנה ביתך ושכלל היכלך	
ברוך אתה יי אלהי דוד בונה ירושלם	ברוך אתה יי אלהי דוד בונה ירושלם	ברוך אתה יי אלהי דוד בונה ירושלם	ברוך אתה יי אלהי דוד בונה ירושלם

What We Can Learn About Tefila From The Machzor Roma

Source 1

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מט עמוד א-תנו רבנן: מהו חותם? בבנין ירושלים; רבי יוסי ברבי יהודה אומר: מושיע ישראל. מושיע ישראל אין, בנין ירושלים לא? – אלא אימא: אף מושיע ישראל. רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא, פתח בחדא וסיים בתרת. אמר רב חסדא: גבורתא למחתם בתרת! והתניא, רבי אומר: אין חותמין בשתיים! גופא, רבי אומר: אין חותמין בשתיים.

Translation: Our Rabbis taught: How does one conclude the Bracha of the building of Jerusalem in Birkas Hamazone? R. Jose son of R. Judah says: Saviour of Israel. 'Saviour of Israel' and not 'Builder of Jerusalem'? Say rather, 'Saviour of Israel' also. Rabbah b. Bar Hanah was once at the house of the Exilarch. He mentioned one theme at the beginning of the third blessing and both at the end. R. Hisda said: Is it better to conclude with a Bracha that presents two themes? Has it not been taught: Rabbi says that we do not conclude with a Bracha that presents two themes?

מנהג בבל				
ענף 3 (8)	ענף 22 (9)	ענף 24 (9)	ענף 1 (59)	ענף 10 (10)
			רחם יי אלהינו	רחם יי אלהינו
			על ישראל עמך ועל ירושלים עירך	עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים עירך
	על ירושלים עירך ברחמים תשוב?	על ירושלים עירך ברחמים תשוב	ועל היכלך ועל מקדשך ועל מעונך ועל ציון משכן כבודך	ועל ציון משכן כבודך
תשכון בתוך ירושלים עירך כאשר דברת	ותשכון בתוכה כאשר דברת			
ובנה אותה בנין עולם במהרה בימינו ברוך אתה יי	ברוך אתה יי	ותבנה אותה בנין עולם	ובנה את ירושלים בנין עולם	ובנה את ירושלים בנין עולם
בונה ירושלים	בונה ירושלים	בונה ירושלים	בונה ירושלים	בונה ירושלים

Source 2

סידור רב סעדיה גאון

בשמך ולא יבושו ברוך אתה יי משען ומבטח לצדיקים • רחם יי אלהינו
עלינו על ישראל עמך ועל ירושלם עירך ועל היכלך ועל מעונך ועל ציון
משכן כבודך ובנה ברחמך את ירושלם ברוך אתה יי בונה ירושלם • את

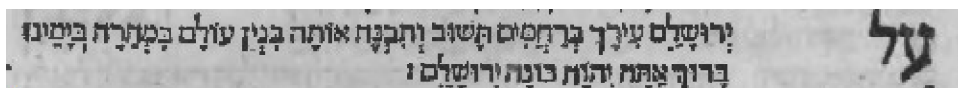
Source 3

סדר התפילות לרמב"ם

לצדיקים • יי תשכון בתוך ירושלם עירך כאשר דברת ובנה אותה בנין עולם במהרה
בימינו ב"א יי בונה ירושלם • ס' את צמח דוד מהרה תעמית וקרנו תרום בישועתך ב"א יי

Source 4

נוסח רומניא

Source 5

נוסח אשכנז-ולירושלים עירך ברחמים תשוב, ותשכון בתוכה כאשר דברת, ובנה אותה
בקרב בימינו בנין עולם, וכסא דוד מהרה לתוכה תכין. ברוך אתה ה', בונה ירושלים.

Source 6

ספר אבודרהם שמונה עשרה-תשכון בתוך ירושלים עירך כאשר דברת שנאמר (זכריה ח,
ג) ושכנתי בתוך ירושלם ונקראת ירושלם עיר האמת. ובנה אותה בנין עולם על שם (זכריה
ח, ג) עולם חסד יבנה. במהרה בימינו לשון חכמים הוא. בא"י בונה ירושלם שנאמר (תה'
קמז, ב) בונה ירושלם ה' נדחי ישראל יכנס:

Source 7

סידור תפלת החדש תשי"א

תשכון בתוך ירושלם עירך כאשר דברת • וכסא דוד
עבדך מהרה בתוכה תכין • יכוון שלח יסרג משום כן
יוסף על ידי פרמילוס סרשע ובנה אותה בנין עולם במהרה
בימינו • ברוך אתה יהוה בונה ירושלם •

Source 8

סידור הגאונים-3

ט) אבל הפרי עץ חיים (שנביא להלן) דחה טעם המדלגים ברכת את
צמח. משום שברכת את צמח תקנו נגד משיח בן דוד, ואילו וכסא דוד בברכת
ולירושלים. נתקן נגד משיח בן אפרים. ואשר על פי זה מביא כוונה מיוחדת לכך.
ומעשה רב.

What We Can Learn About Tefila From The Machzor Roma

Translation: The Pri Eitz Chayim pushed aside the reason that is given for omitting the Bracha of Etz Tzemach for the following reason: The Bracha of Etz Tzemach was composed to represent Moshiach, the son of Dovid, while the words: V'Kisei Dovid in the Bracha of Boneh Yerushalayim were written to correspond to Moshiach son of Ephraim (Yosef).

Source 9

ויקיפדיה

ארמילוס, המכונה "הרשע", הוא דמות של מלך רשע בתורת אחרית הימים היהודית המוכרת מספרות המדרשים של תקופת הגאונים ואילך ומקבילה במידת מה לדמות האנטיכריסט בתורת אחרית הימים הנוצרית.

Translation: Armilus, nicknamed, "The Evil One" represents an evil king in the annals of the Jewish Coming Of Days who began to appear in the Midrashic literature of the Geonim and resembles the image of the Anti-Christ in the Christian annals of the Coming Of Days.

ארמילוס אמור להיות מלך רשע, שיתנכל ליהודים וימית את משיח בן יוסף ולבסוף יומת על ידי משיח בן דוד. שמו נגזר משמו של מייסד רומא, רומולוס, ROMULUS על ידי הוספת האות אל"ף לפניו (כולל שיבוש קל) נוצר השם ארמילוס, ARMILUS. הקישור למייסד רומא בא כדי להצביע שהוא, ארמילוס, יהיה אחרון מלכי "רומי הרשעה" (שהביאה לחורבן בית המקדש), כפי שרומולוס היה מלכה הראשון. ארמילוס, אחרון מלכי רומי, אמור להתמודד עם המשיח, אחרון מלכי יהודה לפני אחרית הימים.

Translation: Armilus is known as an evil king who will do combat with the Jewish People and kill Moshiach Ben Yosef. He in turn will then be slain by Moshiach Ben Dovid. The name Armilus was coined to correspond to the name of the builder of Rome, Romulus, by adding the letter Aleph in front of his name. The link to the founder of Rome is meant to demonstrate that Armilus will be the last of the Evil Roman Emperors (who destroyed the Second Beis Hamikdash) just as Romilus was the first. Armilus, the last of the Roman Emperors, is expected to do battle with the Moschiah, the last of Kings of Yehudah, before the coming Of Days.

אחת ההתייחסויות המוקדמות לארמילוס היא בתרגום יונתן (ישעיהו יא, ד) על תכונותיו של המשיח, "וברוח שפתיו ימית רשע" – "במליל ספותיה יהי ממת ארמילוס רשיעא". התרגום גורס שמדובר בדמות קונקרטיט ולא בסתם רשע אקראי, כפי שניתן לחשוב.

Translation: One of the earliest references to Armilus is found in Targum Yonasan (Yeshayahu 11, 4) in which some of the traits of the Moschiah are portrayed in the words: and with his lips he will slay the evil one. Targum Yonasan translates those words as follows: by the movement of his lips, he will kill Armilus the evil one. The Targum claims that the verse is providing very specific information and not a general description of the death of an evil being.

האגדות המאוחרות יודעות לספר שארמילוס הוא מי שהנוצרים מכנים בשם אנטיכריסט ושמלחמת ארמילוס ביהודים תימשך שלושה חודשים. הן גם מתארות אותו בצורה מאוד לא מחמיאה, כקירח בעל עיניים בגדלים שונים. גם ידיו באורכים שונים ועל מצחו צרעת. מסופר גם שאוזנו הימנית סתומה ומשמשת אותו כאשר באים אנשים להגיד דברים טובים

What We Can Learn About Tefila From The Machzor Roma

על אחרים ולעומת זאת, כשבאים אנשים לדבר רעות, אז הוא מפנה אליהם את אוזנו השמאלית, האוזן השומעת.

Translation: The later Midrashim provide that Armilus is the one known in Christianity as the anti-Christ and that the battle between Armilus and the Jews will transpire over a three month period. They further describe him in an unflattering manner-bald with enormous eyes; hands of different lengths and with leprosy on his forehead. It is also told that his right ear is closed and that he turns that ear towards people who come to provide him with positive information about others but when people come to tell him negative information he turns to them with his left ear, the good ear, the one through which he can hear.

את צמח דוד עבדך במהרה תצמיח וקרנו תרום בי שועתך
לישועתך קוינו כל היום ברוך אתה יי מצמיח קרן ישועה: טבע

מנהג בבל	
ענף א (70)	ענף ב (25)
את צמח דוד עתה תצמיח וקרנו תרום בישועתך	את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך כי לישועתך קוינו כל היום ברוך אתה יי מצמיח קרן ישועה

Source 10

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר תפילה – את צמח דוד מהרה תצמיח, וקרנו תרום בישועתך. ברוך אתה ה' מצמיח קרן ישועה

Source 11

סידור רב סעדיה גאון

משכן כבודך ובנה ברחמך את ירושלם ברוך אתה יי בונה ירושלם י
צמח דוד עתה תצמיח וקרנו תרום בישועתך ברוך אתה יי מצמיח קרן ישועה

Source 12

סדר התפילות לרמב"ם

בימינו ב'א' ב' בונה ירושלם' ט' את צמח דוד מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך ב'א' יי
מצמיח קרן ישועה' י' שמע קולנו יי אלהינו חוס (וחמול) ורחם עלינו וקבל ברחמים ורצון

Source 13

נוסח רומניא

את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך כי לישועתך קוינו כל היום ברוך אתה יי מצמיח קרן ישועה לעמו ישראל

What We Can Learn About Tefila From The Machzor Roma

Source 14

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ברכות פרק ב'—אמר ר' תנחומא מפני מה התקינו שומע תפילה ברכה חמש עשרה כנגד [תהילים כט', י'] ה' למבול ישב; שהוא כולה את הפורענות מלבוא לעולם.

Translation: R. Tanchuma said: why was the Bracha of Shomeah Tefila placed in the 15th position in Shemona Esrei? To correspond to the words (Tehillim 29, 10): Hashem La'Mabul Yashav (the 15th reference to G-d's name in chapter 29 of Tehillim); i.e. that G-d prevents troubles from entering the world.

Source 15

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ברכות פרק ד'—נמצאו כל ישראל מתפללין אל מקום אחד הה"ד [ישעי' נו', ז'] כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים אמר ריב"ל [מלכים א', ו', יז'] הוא ההיכל לפני; לפנים היכל שכל הפנים פונין לו עד כדון בבינינו בחורבנו מניין א"ר אבון [שיר השירים ד', ד'] בנוי לתלפיות; תל שכל הפיות מתפללין עליו. בברכה בקרית שמע ובתפלה בברכה בונה ירושלם בתפילה א—להי דוד ובונה ירושלם בקרית שמע פורש סוכת שלום עלינו ועל עמו ישראל ועל ירושלם.

Translation: That all Jews pray facing towards Yerushalayim is based on the verse: (Yeshayahu 56,7) because My home is known as a place of prayer by all the nations. R. Yehudah be Levi cited the following verse (Melachim 1, 6, 17) This is the sanctuary to face. Within the building is a place towards which all faces turn whether the building is standing or whether it has been destroyed. How do we know that? (Shir Ha'Shirim 4, 4) it is built "L'Talpios"; a hill towards which all mouths pray. Concerning the Brachos that refer to the building of Yerushalayim in the last Bracha of Krias Shema at night and Shemona Esrei; in Shemona Esrei we say: Elokei David Boneh Yerushlayim while in the last Bracha of Krias Shema at night we say: Porais Succas Shalom Aleinu V'Al Amo Yisroel V'Al Yerushalayim.

Source 16

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יז' עמ' ב'—והיכן מתרוממת קרנם? בירושלים, שנאמר שאלו שלום ירושלם ישליו אהביך. וכיון שנבנית ירושלם, בא דוד, שנאמר: אחר ישבו בני ישראל ובקשו את ה' א—להיהם ואת דוד מלכם. וכיון שבא דוד, באתה תפלה, שנאמר והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלת.

Translation: Where do they feel their prestige elevated? In Yerushalayim as it is written: Ask about the welfare of Yerushalayim; may those that love you prosper. Once Yerushalayim is rebuilt, then the Davidic monarchy can be re-established as it is written: then the Jewish people will settle in and seek G-d and the Davidic family to serve as their leaders. Once the Davidic monarchy is re-established then Tefila will be heard as it is written: I will bring them to My holy mountain and I will make them joyous in My house of prayer.

Source 17

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיז', עמ' ב'—אמר רבה בר שילא: רצלותא מצמיה קרן ישועה, דאפטריתא מגן דוד.

Translation: Rabbah Bar Sheila said: in Shemona Esrei, we end one Bracha with the words: Matzmiach Keren Yeshua while in one of the Brachos of the Haftorah we end with: Magen David.

הלכה יג
(ב) שמהינו יי אלהינו גאליהו הנביא עבדך
ובטלכות בית דוד משיחך וכו' י'
לא הכבה נרו לעולם (ג) בימיו הושע יהודה
ישראל תשכון לבטח וזה שמו אשר יקראו ה'ו
נדקנו ברוך אתה יי (ו) מצטיה קרן ישועה
לעצמו ישראל :

Source 19

הסדור המבואר (Rabbi Avrohom Ginsel) כי לישועתך קוינו כל היום: כשאומרים כי לישועתך קוינו כל היום יכון לצפות לישועה כדי שיוכל להשיב ליום הדין כששואלין אותו: ציפית לישועה. (בשם האר"י).

Translation: When one says: Ki Li'Yishuascha Kiveinu Kol Ha'Yom, one should look forward to the day of redemption so that when one passes away and goes to the next world one will be able to answer affirmatively to the question: did you look forward to the day of redemption?

Source 20

תלמוד בבלי מסכת שבת דף לא' עמ' א'—אמר רבא: בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, צפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר; ואפילו הכי: אי יראת ה' היא אוצרו, אין, אי לא, לא.

Translation: Raba said: When man is led in for Judgment he is asked: did you do business with integrity, did you establish times for learning, did you engage in procreation, did you look forward to salvation, did you engage in the dialectics of wisdom, did you understand one thing from another. Yet even so, if 'the fear of the Lord is his treasure,' it is well: if not, it is not well.

Source 21

ספר מצוות קטן מצוה א'—יום ראשון. מצות התלויות בלב—לידע שאותו שברא שמים וארץ הוא לבדו מושל מעלה ומטה ובד' רוחות כדכתיב (שמות כ') אנכי ה' אלהיך וגומר, וכתיב (דברים ד') וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשרים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. ודרשו חכמים אפילו באויר. לידע, פירוש לאפוקי מן הפילוסופין שאמרו שהעולם נוהג מאליו במזלות, ואין לו מנהיג ולא דבר, ואפילו קריעת ים סוף ויציאת מצרים וכל הנפלאות שנעשו במזל היו. ויש לנו להאמין כי שקר הם דוברים. אכן הקב"ה מנהיג את העולם כולו ברוח פיו. והוא הוציאנו ממצרים ועשה לנו כל הנפלאות ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם בן מכריזין עליו מלמעלה שנאמר (תהילים ל"ז) מה' מצעדי גבר כוננו. ובוזה תלוי מה שאמרו חכמים (שבת דף לא) ששואלין לאדם לאחר מיתה בשעת דינו צפית לישועה. והיכן כתיב מצוה זו. אלא שמע מינה בזה תלוי, שכשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים דכתיב אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך וגומר. ועל כרחין מאחר שהוא דיבור, הכי קאמר, כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אל-היכם ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם. וכן יושיענו ברחמי שנית, כדכתיב (דברים ל') ושב וקבצך מכל העמים וגומר."

What We Can Learn About Tefila From The Machzor Roma

Translation: Mitzvos that are centered in the Heart-This refers to knowing that the One who created the heavens and the Earth, He is the only one who governs on high and below and in the four directions as it is written (Shemos 20): Anochi Hashem Elokeicha and it is written (Devarim 4): V'Yadata Ha'Yom V'Hasheivosa El Livovecha Ki Hashem Hoo Ha' Elokim Ba'Shamayim Mi'Ma'Al V'Al H'Aretz Mi'Tachas Ain Od. Our Rabbis derived from those words: even in the air. Know, that those words were said in order to contradict those philosophers who say that the world runs on its own through random luck and that the world has no overseer nor spokesman. They further argue that even the splitting of the Red Sea and the Exodus from Egypt and all the miracles that happened there occurred as a result of fate. It is our responsibility to believe that the philosophers speak untruths. G-d is the overseer over the world by word of His mouth. G-d took us out of Egypt and undertook great miracles. None on this world even bends his finger without that act being ordained from above as it is written (Tehillim 37): From G-d the steps of man are ordered. Based on that principle Chazal said that they ask a person once he passes away at his moment of judgment: did you look forward to the day of redemption. Where is that requirement written? Listen to what is the basis for that requirement. It is derived from the rule that we are required to believe that G-d took us out of Egypt as it is written: I am G-d who took you out of Egypt. Those words are part of one of the Ten Commandments. They have a broader meaning; just as I expect you to believe that I took you out of Egypt, so too I expect you to believe that I am also the G-d who will gather you together and rescue you. G-d will rescue us a second time as it is written (Devarim 30) V'Shav V'Kabetzcha MiKol Ha'Amim.

ספר מצוות קטן, הגהות רבינו פרץ מצוה א' הגהה ג'-כלומר, מאחר שאנכי ה' אל-היך הוא אחד מעשרה דברות, וכל הדברות הם ציונים, כמו כן אנכי הוא צווי, והאיך משמע, אלא ודאי ה"ק וכו'.

Translation: This is what he means: the words: I am G-d your G-d are part of the First Commandment. Since all the commandment are orders, then the words: I am your G-d is also a commandment. In what way? It is a commandment to us to believe that G-d is promising that He will bring the ultimate redemption for the Jews.

הגהה ד'-אם כן צפית לישועה מצוה כתיבה היא מאנכי ולכך שואלין עליה. ע"כ.

Translation: Therefore looking forward to redemption is a Mitzvah that is written as part of the First of the Ten Commandments. That is why a person is asked at his judgment after death whether the person looked forward to redemption.

Source 22

פירושי סידור התפילה לרוקח [נמ] את צמח דוד-כי לישועתך קיינו כל היום, קיינו לו ויושיענו (ישעיה כה ט).

Source 23

ספר אבודרהם שמונה עשרה ד"ה את צמח- כי לישועתך קיינו כל היום ע"ש (בראשית מט,יח) לישועתך קייתי ה'.